

GELENEKSEL ZEKÂ VE STRATEJİ OYUNUMUZ: “DÜZ”

 Ünal KALAYCI*

A. Düz oyunu

Çocuktan yaşlıya, çobandan saraydaki insana kadar her yaştan ve her kesimden insanın yüzyıllarca zevkle oynadığı bir oyundur. Kendine has terimleri bulunan bu zekâ ve strateji oyununun, zekâyı geliştirme, düşündürme, eğlendirme, mutluluk verme, tahmin yeteneği ve stratejiyi geliştirme, iletişimi kuvvetlendirme yararları olduğu söylenir.

Düz oyununun üçtaş, altı taş, dokuztaş ve on iki taş olmak üzere oynandığı tablanın şekline ve oynanana taş sayısına göre dört farklı şekli vardır. Hedef, ortak noktaları düz yaparak yani üçtaş aynı çizgi üzerinde yan yana getirerek rakibin taşını alıp onu iki taşa indirmektir.

B. Düz oyununun tarihçesi

Sahiplenme savaşlarının zirveye çıktığı bir devirde yaşıyoruz. Bir haber çıkıyor *Karagöz* oyununa Yunanlılar sahip çıkıyor, başka bir haberde *Sarı Gelin* türküsüne Ermeniler sahip çıkıyor, başka bir haberde başka bir değerimize başka birileri... Ne yazık ki bizim sahip çıkamadığımız yüzlerce, binlerce yıllık değerlerimiz elimizden uçup gidiyor.

Benzer tartışma patenti alınmayan her değerde yaşanacaktır. Diğer yörelerde olduğu gibi çocukluğumuzda yöremizde yoğun olarak oynanan *düz* oyununda bu tartışmaların yaşanmaması için bu oyunun Türklerle bağına anlatan birkaç kaynağa başvurmak istiyorum.

Osmanlı hanedanından Ayşe Osmanoğlu, “*Babam Sultan Abdulhamid*” adlı kitabında sarayda oynanan oyunlardan şöyle bahsediyor: “*Sarayda oynanan oyunlar: Bekiz, kös ve sürmedir. Bu üç oyun pek eskidir. Tavla, dama, domino yeni oyunlardır. İskambil öteden beri hiçbir sarayın kapısından girememiştir. Kimse bilmez. Uğursuz derlerdi. Yasaktı. Bu eski oyunlardan bekizi gördüm ama aradığım halde bulamadım. Köş oyunu bende vardır. Sürme, bilinen dokuztaş oyunudur. Her yerde vardır.*”¹

Bu kaynak dokuztaş oyununun 19. yüzyılda

* ukalayci@gmail.com

¹ Ayşe Osmanoğlu, *Babam Sultan Abdulhamid*, Timaş, 6. Baskı, İstanbul, 2013, s. 91.

Osmanlı sarayında oynandığını ve aynı zamanda bu oyununun çok eski bir oyun olduğunu söylemektedir.

Bu kaynaktan *dokuztaş* oyununun, XIX. yüzyılda Osmanlı sarayında oynandığını ve bu oyununun çok eski bir oyun olduğunu anlıyoruz.

Doğu oyunları üzerinde XVII. yüzyılda bir kitap yazmış olan Profesör Thomas Hyde’in 1694 tarihli “*De Ludis Orientalibus*” adlı eserindeki Türk oyunları ile ilgili bölümde *Mangala* oyununa da yer vermiştir. Hyde’in bahsettiği Türk oyunlarından bazıları şunlardır: Aşık, atlanbaş, **dokuztaş**, dur tut, falaka, fırlak, koz veya ceviz, mangala, siramana, satraç, takla oyunu, tavla, tek mi çift mi, tura, uzun eşek, yumurta oyunu...²

Filippo Argenti’nin 1533 yılında yazdığı “*Regola Del Parlare Turcho*” adlı Türkçe-İtalyanca sözlük ve gramer kitabında “dokurcun” şu şekilde geçiyor: Dokurcun, dokuztaş oyunu; YTS toğurcun, doğurcun, toğurcun ‘yirmi dört haneli bir tahta üzerinde dokuz taşla oynanan bir oyun.’³

Bu kaynaklardan da anlaşıldığı gibi en az 600 yıldır Türkler arasında var olan bir oyundur. Bununla birlikte araştırmalar derinleştikçe bu oyunun çok daha eski dönemlerde de Türkler arasında oynandığı görülebilecektir.

C. Bu oyuna sahip çıkmalıyız

Dokuztaş oyunuyla ilgili şu mülâhazalarımızı belirtmeliyiz:

1. Oyun öncelikle patentlenmeli. Bunun dünya üzerinde bize ait olduğu, bizde var olduğu ispat edilmeli.
2. Okullarımızda bu oyun oynanmalı; beş yaşından itibaren çocuklara öğretilmelidir.
3. Bu oyuna ilgili okullar arası veya daha geniş alanlı olarak çeşitli yarışmalar düzenlenmelidir.
4. “Türk Dünyası Dokuztaş Turnuvası” düzenlenmeli. Türk Dünyası olarak dokuztaşla muhabbetimiz perçinlenmelidir.
5. Uluslararası katılımı tüm dünyaya bu oyun yayılmalıdır.

Unutmayalım biz sahip çıkmazsak birileri sahiplenecek.

² <http://www.maaa.org/nehotr/PDF/gamesScript.pdf>

³ Aziz Merhan, “Filippo Argenti’nin “Regola Del Parlare Turcho” Adlı Eserindeki Bazı Sözcükler Hakkında” *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 115, s. 119-120.